

Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Jon Fridrik Kjølbro

**DEN EUROPÆISKE
MENNESKERETTIGHEDS
KONVENTION**

3. udgave

– for praktikere

3. udgave, 1. oplag

© 2010 by Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Alle rettigheder forbeholdes.

Mekanisk, elektronisk, fotografisk eller anden gengivelse af
eller kopiering fra denne bog eller dele heraf er ifølge
gældende dansk lov om ophavsret ikke tilladt uden
forlagets skriftlige samtykke eller aftale med Copy-Dan

Omslag: Bo Helsted

Tryk: Narayana Press, Gylling

Indbinding: Damm's Forlagsbogbinderi, Randers

Printed in Denmark 2010

ISBN 978-87-574-2426-3

Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Lyngbyvej 17

Postboks 2702

2100 København Ø

Telefon: 39 13 55 00

Telefax: 39 13 55 55

e-mail: forlag@djoef.dk

www.djoef-forlag.dk

Forord til 3. udgave

Første udgave af bogen udkom i 2005, og anden udgave i 2007. Siden da har Domstolen afsagt et stort antal domme. Flere af disse er principielle og gør op med tidligere praksis eller fastslår retstilstanden på områder, som Domstolen ikke tidligere har behandlet. For den travle praktiker er behovet for en ajourført beskrivelse af praksis derfor stort.

Bogens opbygning og stil er i det væsentlige uændret, men ny praksis er indarbejdet, og visse afsnit er omskrevet i lyset af udviklingen i praksis.

Det oprindelige formål med bogen er uændret. Målgruppen er således fortsat praktikere, herunder advokater, anklagere, dommere og embedsmænd. Den tilsigter at give læsere en forholdsvis udførlig beskrivelse af praksis. Stilen er fortsat refererende snarere end kommenterende.

Bogen er opdateret til og med 31. maj 2010.

Den 14. tillægsprotokol (ETS 194), der ændrer konventionens kontrolsystem, trådte i kraft den 1. juni 2010. Protokollen har til formål at bevare og forbedre kontrolsystemets effektivitet på lang sigt ved at optimere filtrering og behandling af klagesager. Den ændrer Domstolens sammensætning i de mest simple klagesager, og den indfører et nyt kriterium for antagelse af en klage til behandling i realiteten ("væsentlig ulempe"). Endvidere forlænger den dommernes funktionsperiode til 9 år uden mulighed for genvalg. Protokollen er kun omtalt kortfattet i bogen, men teksten er indarbejdet i bilaget, der gengiver konventionen med tilhørende protokoller.

Læsere er velkomne til at sende eventuelle kommentarer, herunder gøre opmærksom på faktuelle fejl og foreslå forenkling og forkortelse.

København, juli 2010

Jon Fridrik Kjølbro
jon.kjolbro@mail.dk

Kapitel 1. Fortolkning og anvendelse af konventionens bestemmelser	17
1.1. Betydningen af retspraksis	17
1.2. Fortolkningsprincipper – betydningen af Domstolens fortolkningsstil	21
Kapitel 2. Konventionens anvendelsesområde (artikel 1 og bestemmelser i tilknytning hertil)	35
2.1. Indledning	35
2.2. Medlemsstaterne som pligtsubjekter ("ratione personae")	35
2.3. Konventionens bindende karakter ("skal sikre")	43
2.4. De berettigede efter konventionen ("enhver")	44
2.5. Udøvelse af jurisdiktion, herunder konventionens stedlige anvendelsesområde ("ratione loci") ..	44
2.6. Internationale organer, internationale aftaler og medlemsstaternes indirekte ansvar	52
2.7. Konventionens materielle anvendelsesområde ("ratione materiae")	57
2.8. Konventionens tidsmæssige udstrækning ("ratione temporis")	60
2.9. Fravigelse af forpligtelser under offentlige faretilstande (artikel 15)	65
2.10. Indskrænkninger i udlændinges politiske virke (artikel 16)	67
2.11. Forbud mod misbrug (artikel 17)	68
2.12. Begrænsninger i brug af indskrænkninger i rettigheder (artikel 18)	71
2.13. Forbehold til konventionen (artikel 57)	72
Kapitel 3. Beviskrav og bevisbyrde, herunder forholdet til nationale domstoles bevisbedømmelse ..	75
Kapitel 4. Mellemstatslige klager – artikel 33	81
Kapitel 5. Individuelle klager – artikel 34	85
5.1. Klager fra private	85
5.2. Offerkravet	88
5.3. Fortabelse af offerstatus	99
5.4. Forbud mod at lægge hindringer i vejen for klager	107
5.5. Særligt om foreløbige foranstaltninger og artikel 34	110
Kapitel 6. Kriterier for antagelse af en klage til behandling i realiteten – artikel 35	115
6.1. Indledning	115
6.2. Kravet om udtømmelse af nationale retsmidler	115
6.3. Specielt om udtømmelse af retsmidler efter dansk ret	124
6.4. Fristen for indbringelse af klagen	128
6.5. Klager må ikke være anonym	133
6.6. Klagen må ikke tidligere have været behandlet	133
6.7. Klagen må ikke være åbenbart grundløs	136
6.8. Misbrug af klageadgangen	136

9.5. Ikke væsentlig ulempe	138
Kapitel 7. Følgerne af en dom, herunder tilkendelse af erstatning – artikel 41 og 46	141
7.1. Generelt om følgerne af en dom	141
7.2. Erstatning for ikke-økonomisk skade	149
7.3. Erstatning for økonomisk tab	158
7.4. Sagsomkostninger	165
7.5. Valuta og forrentning af erstatning	168
Kapitel 8. Ret til livet – artikel 2	171
8.1. Generelt om artikel 2	171
8.2. Livets begyndelse og provokeret abort	172
8.3. Ret til at afslutte livet og til selvbestemmelse	174
8.4. Dødsstraf og artikel 2's eksterriale virkning	174
8.5. Myndighedspersoners magtanvendelse og brug af våben m.v.	176
8.6. Pligt til at efterforske i anledning af dødsfald	183
8.7. Statens positive pligt til at beskytte liv	190
Kapitel 9. Forbud mod tortur m.v. – artikel 3	201
9.1. Generelt om bestemmelsen	201
9.2. Torturhandlinger	205
9.3. Magtanvendelse over for frihedsberøvede	208
9.4. Efterforskning i anledning af påståede krænkelse	212
9.5. Forhold under frihedsberøvelse	215
9.6. Frihedsberøvelse af syge m.v.	223
9.7. Særligt om varetægtsfængsling og afsoning i isolation	230
9.8. Politiets afhøringsmetoder m.v.	233
9.9. Straffens form og varighed, herunder frihedsberøvelse af gamle personer	234
9.10. Statens ansvar i anledning af handlinger foretaget af private	238
9.11. Straffesager mod børn	242
9.12. Dødshjælp m.v.	243
9.13. Militæret, herunder militærtjeneste	243
9.14. Udvisning og udlevering m.v. af udlændinge	244
9.14.1. Generelt om risiko for mishandling m.v.	244
9.14.2. Processuelle garantier i sager om udvisning m.v.	246
9.14.3. Udvisning og risiko for forfølgning m.v.	247
9.14.4. Udvisning af syge, svage og sårbare	254
9.14.5. Forhold i forbindelse med udsendelse	257
9.14.6. Udlevering til strafforfølgning	258
9.14.7. Udvisning og risiko for strafforfølgning	261
Kapitel 10. Forbud mod slaveri og tvangsarbejde – artikel 4	263
10.1. Generelt om bestemmelsen	263

10.2. Forbud mod "slaveri eller trældom" (stk. 1)	264
10.3. Forbud mod "tvangs- eller pligtarbejde" (stk. 2)	265
10.4. Arbejde der ikke er "tvangs- eller pligtarbejde" (stk. 3)	267
Kapitel 11. Ret til frihed og sikkerhed – artikel 5	271
11.1. Bestemmelsens anvendelsesområde	271
11.2. Legalitetskravet	277
11.3. Pligt til at registrere oplysninger og foretage undersøgelser	283
11.4. Krav til frihedsberøvelsens form	284
11.5. Frihedsberøvelsens formål	285
11.6. Domfældte – artikel 5, stk. 1, litra a	286
11.7. Efterkomme påbud eller opfylde forpligtelser – artikel 5, stk. 1, litra b	292
11.8. Anholdelse af mistænkte m.v. – artikel 5, stk. 1, litra c	294
11.9. Mindreårige – artikel 5, stk. 1, litra d	298
11.10. Personer der er til fare for dem selv eller andre – artikel 5, stk. 1, litra e	299
11.11. Udlændinge – artikel 5, stk. 1, litra f	303
11.12. Underretning til anholdte – artikel 5, stk. 2	308
11.13. Fremstilling for dommer, varetægtsfængsling og kaution – artikel 5, stk. 3	311
11.13.1. Fremstilling for en dommer	314
11.13.2. Tidsmæssig udstrækning af anholdelse og varetægtsfængsling	315
11.13.2.1. Den relevante periode	316
11.13.2.2. Vurderingen af periodens rimelighed	324
11.13.3. Løsladelse mod kaution	325
11.14. Prøvelse af frihedsberøvelsens lovlighed eller fortsatte lovlighed – artikel 5, stk. 4	325
11.14.1. Generelt om bestemmelsen, herunder hvornår der er krav på prøvelse	330
11.14.2. Krav til prøvelsesorganet og til indholdet, omfanget og fremgangsmåden ved prøvelsen	339
11.14.3. Hurtig prøvelse	341
11.14.4. Prøvelse med rimelige intervaller	343
11.15. Krav på erstatning – artikel 5, stk. 5	345
Kapitel 12. Ret til retfærdig rettergang – artikel 6	345
12.1. Generelt om anvendelsesområdet ("når der skal træffes afgørelse")	347
12.2. Civile sager ("borgerlige rettigheder og forpligtelser")	362
12.3. Straffesager ("anklage for en forbrydelse")	372
12.4. Bestemmelsens eksterriale virkning	375
12.5. En domstol, der er oprettet ved lov	379
12.6. Indhold og omfang af domstolens prøvelse	382
12.7. Adgang til en domstol og til en domstolsprøvelse	382
12.7.1. Generelt om adgang til en domstol og domstolsprøvelse	386
12.7.2. Fri proces i civile sager	390
12.7.3. Retsafgifter	392
12.7.4. Generelt om processuelle regler m.v.	393
12.7.5. Frister og forældelsesregler	397
12.7.6. Appelregler og betingelser for appel	400
12.7.7. Betinget adgang til domstolsprøvelse, herunder indirekte prøvelse	400

12.7.8. Krav til domstolsprøvelse.....	401
12.7.9. Udelukkelse af domstolsprøvelse.....	403
12.7.10. Fuldbrydelse og efterlevelse af afgørelser.....	404
12.7.11. Søgsmålsimmunitet og eksekutionsimmunitet.....	406
12.7.12. Vedtagelse af regler med tilbagevirkende kraft m.v.....	409
12.7.13. Andre aspekter af adgang til en domstol og domstolsprøvelse.....	414
12.8. Kravet om en uafhængig og upartisk domstol.....	415
12.8.1. Generelt om upartiskhed, herunder objektive og subjektive krav.....	415
12.8.2. En dommers forudgående kendskab til sagen.....	418
12.8.3. En dommers tilknytning til parter.....	424
12.8.4. En dommers konkrete adfærd.....	428
12.8.5. Generelt om uafhængighed.....	428
12.8.6. Særligt om militærdomstole.....	432
12.8.7. Behandling af mulige indsigelser.....	435
12.8.8. Sagkyndige og andre.....	437
12.9. Offentlig rettergang, mundtlig forhandling og retten til at være til stede.....	437
12.9.1. Offentlig rettergang.....	437
12.9.2. Mundtlig forhandling.....	441
12.9.3. Retten til at være til stede.....	446
12.10. Specielt om ankebehandling.....	453
12.11. Retten til en retfærdig rettergang.....	458
12.11.1. Generelt om en retfærdig rettergang.....	458
12.11.2. Bevisumiddelbarhed.....	462
12.11.3. Ulovligt tilvejebragte beviser.....	463
12.11.4. Politiaenter og agents provocateurs m.v.....	466
12.11.5. Forsvarets adgang til bevismateriale.....	468
12.11.6. Effektiv deltagelse i straffesagen.....	471
12.11.7. Krav til dommers behandling af sagen.....	472
12.11.8. Omfattende og negativ presseomtale.....	474
12.11.9. Kendskab til afgørelse og begrundelse.....	474
12.11.10. Adgang til myndigheders dokumenter.....	475
12.11.11. Sagkyndige vidner og erklæringer.....	476
12.11.12. Andre aspekter af en retfærdig rettergang.....	477
12.12. Ligebehandlingsprincippet ("equality of arms") og kontradiktion.....	478
12.12.1. Ligebehandlingsprincippet.....	478
12.12.2. Kontradiktion.....	481
12.12.3. Ligebehandling, kontradiktion og generaladvokater m.v.....	485
12.13. Særlig om begrundelseskrevet.....	487
12.14. Retsstatsprincippet ("the rule of law").....	490
12.15. Forbudet mod selvinkriminering.....	493
12.15.1. Generelt om selvinkriminering.....	493
12.15.2. Tilvejebringelse af oplysninger, der kan bruges i en straffesag.....	497
12.15.3. Anvendelse som bevis af tvangsmæssigt tilvejebragte oplysninger.....	501
12.15.4. Andre aspekter af forbudet mod selvinkriminering.....	503
12.16. Uskyldsformodningen (artikel 6, stk. 2).....	506
12.16.1. Generelt om uskyldsformodning.....	506
12.16.2. Betingelser for straf, herunder formodninger og objektivt ansvar.....	507
12.16.3. Domstolsafgørelser, der afspejler skyld og mistanke.....	509
12.16.4. Udtalelser om retssager.....	511
12.16.5. Afgørelser om strafforfølgning.....	513
12.16.6. Sagsomkostninger og erstatning.....	514
12.16.7. Straffastsættelse og konfiskation.....	517
12.16.8. Andre aspekter af uskyldsformodning.....	518

12.17. Oplysning om sigtelsen – artikel 6, stk. 3, litra a.....	518
12.17.1. Generelt om oplysning om sigtelsen.....	519
12.17.2. Anklagemyndighedens ændring af sigtelsen.....	519
12.17.3. Rettens fravigelse af tiltalen.....	521
12.17.4. Udlændinges ret til oplysning om sigtelsen.....	522
12.18. Tid og lejlighed til forsvar – artikel 6, stk. 3, litra b.....	524
12.19. Bistand af forsvarer – artikel 6, stk. 3, litra c.....	524
12.19.1. Generelt om bistand af forsvarer.....	524
12.19.2. Ret til at forsvare sig personligt.....	525
12.19.3. Bistand af forsvarer.....	527
12.19.4. Statens ansvar for utilstrækkeligt forsvar.....	528
12.19.5. Bistand af forsvarer før domsforhandling.....	531
12.19.6. Bistand af forsvarer uden betaling.....	533
12.19.7. Kommunikation med forsvarer.....	534
12.20. Vidner – artikel 6, stk. 3, litra d.....	534
12.20.1. Generelt om vidneførsel, herunder afskæring af bevisførelse.....	537
12.20.2. Bevisumiddelbarhed og dokumentation af forklaringer.....	543
12.20.3. Anonyme vidner.....	545
12.20.4. Beskyttelse af vidner, herunder videoafhøring af børn.....	547
12.21. Tolkebistand – artikel 6, stk. 3, litra e.....	551
Kapitel 13. Kravet om en rettergang inden en rimelig frist – artikel 6, stk. 1.....	551
13.1. Indledning.....	551
13.2. Fastlæggelse af den relevante periode.....	551
13.2.1. Straffesager.....	554
13.2.2. Civile sager.....	558
13.3. Vurdering af periodens rimelighed.....	559
13.3.1. Sagens karakter.....	561
13.3.2. Sagens kompleksitet.....	563
13.3.3. Parternes adfærd.....	565
13.3.4. De kompetente myndigheders adfærd.....	570
13.3.5. Helhedsbedømmelse af den konkrete sag.....	573
Kapitel 14. Ingen straf uden retsregel – artikel 7.....	573
14.1. Generelt om bestemmelsen.....	575
14.2. Straf og straffesager.....	578
14.3. Det strafferetlige legalitetskrav (nullum crimen, nulla poena sine lege).....	586
14.4. Forbrydelse efter national eller international ret.....	587
14.5. Forbrydelser ifølge de af civiliserede nationer anerkendte almindelige retsprinsipper (stk. 2).....	589
Kapitel 15. Undtagelsesbestemmelserne i artikel 8 til 11.....	589
15.1. Legalitetskravet.....	598
15.2. Anerkendelsesværdige formål.....	599
15.3. Nødvendig i et demokratisk samfund (krav om proportionalitet).....	605
Kapitel 16. Ret til respekt for privatliv og familieliv – artikel 8.....	605
16.1. De beskyttede rettigheder (privatliv, familieliv, hjem og korrespondance).....	605
16.1.1. Ret til respekt for "privatliv".....	614
16.1.2. Ret til respekt for "familieliv".....	614

16.1.3. Ret til respekt for "hjem"	619
16.1.4. Ret til respekt for "korrespondance"	622
16.2. Positive pligter	624
16.2.1. Generelt om positive pligter	624
16.2.2. Positive pligter og beskyttelse af private	626
16.2.3. Positive pligter og lægelig behandling m.v.	630
16.2.4. Positive pligter og retssager m.v.	632
16.2.5. Positive pligter og risiko for helbred og miljø	633
16.2.6. Positive pligter og adgang til oplysninger om privatliv m.v.	634
16.2.7. Positive pligter ved behov for hjælp og støtte	636
16.2.8. Positive pligter og transseksuelle	637
16.3. Seksuelle aktiviteter og orientering	638
16.4. Tvangsfjernelse, samvær, adoption, familieret, personret m.v.	640
16.4.1. Generelt om tvangsfjernelse og samvær	640
16.4.2. Beslutning om tvangsfjernelse	643
16.4.3. Forløb efter tvangsfjernelse, herunder begrænsninger i samvær	645
16.4.4. Processuelle garantier i sager om tvangsfjernelse m.v.	648
16.4.5. Adoption uden samtykke m.v.	652
16.4.6. Forældremyndighed	655
16.4.7. Samvær	656
16.4.8. Sager om faderskab	657
16.4.9. Positive pligter når private hindrer samvær med børn	659
16.4.10. International børnebortførelse	662
16.4.11. Positiv pligter og etablering af bånd mellem børn og forældre	664
16.4.12. Umyndiggørelse	665
16.5. Offentlige myndigheders registrering og videregivelse af personoplysninger	665
16.5.1. Registrering af personoplysninger	665
16.5.2. Efterretningstjenester og hemmelig overvågning m.v.	666
16.5.3. Videregivelse af personoplysninger	669
16.6. Særligt om registrering af dømte, sigtede, mistænkte og andre	673
16.7. Ransagning og beslaglæggelse	675
16.8. Telefonaflytning og andre indgreb i meddelelseshemmeligheden	680
16.9. Andre tilfælde af indgreb i korrespondance (andet end telefonaflytning m.v.)	684
16.10. Navnelovgivning (registrering af personnavne og navneændringer)	688
16.11. Bolig- og planlovgivning	691
16.12. Miljøforurening m.v.	694
16.13. Begrænsninger i indsattes ret til besøg af familiemedlemmer m.v.	697
16.14. Udvisning på grund af strafbare forhold m.v.	701
16.14.1. Generelt om udvisning af udlændinge	701
16.14.2. Udlændinges ret til respekt for familieliv og privatliv	701
16.14.3. Udvisning og proportionalitet	703
16.14.4. Praksis i udvisningssager	708
16.14.4.1. Udlændinge født i landet eller indrejst som børn, der har familie	708
16.14.4.2. Udlændinge født i landet eller indrejst som børn, der ikke har familie	711
16.14.4.3. Udlændinge indrejst som voksne, der har familie	716
16.14.4.4. Udlændinge indrejst som voksne, der ikke har familie	718
16.15. Udlændinges indrejse, ophold og udvisning (på grund af andet end kriminalitet)	718
16.16. Visse andre indgreb i beskyttede rettigheder	727
Kapitel 17. Ret til at tænke frit og til samvittigheds- og religionsfrihed – artikel 9	729

17.1. Generelt om bestemmelsen	729
17.2. De beskyttede rettigheder	730
17.3. Forholdet til andre bestemmelser i konventionen og protokollerne	733
17.4. Begrænsninger i retten til at udøve religion eller tro	734
17.5. Offentligt ansattes ret til at udøve religion eller tro	736
17.6. Forhold på offentlige skoler og institutioner m.v.	738
17.7. Ret til at hverve tilhængere til bestemt religion eller tro	740
17.8. Ret til at samles i og udnytte ejendom til religiøse formål og aktiviteter	742
17.9. Ret til at oprette, organisere og aktivt deltage i religiøse fællesskaber	742
17.10. Rituelle slagtinger	746
17.11. Indsattes forhold	746
17.12. Andre tilfælde af udøvelse af religion eller tro	747
Kapitel 18. Ytringsfrihed – artikel 10	749
18.1. Ytringsfrihedsbegrebet	749
18.2. Indgreb i retten til ytringsfrihed	750
18.3. Generelle principper for vurdering af proportionalitet	755
18.4. Pressens og journalisters ytringsfrihed	759
18.4.1. Generelt om pressen og ytringsfrihed	759
18.4.2. Pressen og ærekrænkende udtalelser (injurier)	763
18.4.2.1. Generelt om pressen og injurier	763
18.4.2.2. Sondringen mellem faktiske forhold og værdidomme	766
18.4.2.3. Generelt om karakteren af de kritiserede personer	766
18.4.2.4. Kritik af regering m.v.	767
18.4.2.5. Kritik af politikere	771
18.4.2.6. Kritik af offentlige myndigheder	772
18.4.2.7. Kritik af offentligt ansatte	774
18.4.2.9. Kritik af privatpersoner	779
18.4.3. Fortrolige og følsomme oplysninger m.v.	782
18.4.4. Beskyttelse af grupper af personer, herunder racediskrimination	783
18.4.5. Pressen og kildebeskyttelse	786
18.4.6. Positive pligter og beskyttelse af journalister	786
18.5. Injurier og udtalelser om emner af almen interesse	791
18.6. Politikeres ytringsfrihed, valg handlinger og politiske partier	795
18.7. Offentligt ansattes ytringsfrihed	795
18.7.1. Ret til ytringsfrihed men ikke ret til ansættelse	796
18.7.2. Begrænsning i offentligt ansattes politiske aktiviteter m.v.	798
18.7.3. Offentligt ansattes kritiske udtalelser m.v.	801
18.7.4. Offentligt ansattes brud på tavshedspligt m.v.	803
18.8. Militærpersoners ytringsfrihed	805
18.9. Indsattes ytringsfrihed	806
18.10. Ytringer om domstole, dommere og retssager	806
18.10.1. Generelt om ytringsfrihed og retssystemet funktion	808
18.10.2. Beskyttelse af tiltalte og dømte	809
18.10.3. Pressens ytringer om retssystem og retssager	812
18.10.4. Advokaters ytringer om retssystem og retssager	815
18.10.5. Privates kritik af retssystem og retssager	815

18.12. Retten til at modtage ytringer	815
18.13. Kommerciel ytringsfrihed, herunder reklamer	818
18.14. Kunstnerisk ytringsfrihed	820
18.15. Demonstrationer m.v.	825
18.16. Følsomme historiske emner, ekstreme politiske synspunkter og opfordring til vold m.v.	826
18.17. Ytringer om moral, tro, religion m.v.	828
18.18. Ret til negativ ytringsfrihed	832
Kapitel 19. Forsamlings- og foreningsfrihed – artikel 11	838
19.1. Forholdet mellem artikel 11 og andre rettigheder i konventionen	839
19.2. Forsamlingsfrihed	840
19.3. Foreningsfrihed	846
19.4. Pligtmæssigt medlemskab af visse foreninger	851
19.5. Ret til negativ foreningsfrihed	853
19.6. Faglige organisationer	857
19.7. Særligt om politiske partier	861
19.8. Medlemmer af de væbnede styrker m.v.	864
Kapitel 20. Ret til at indgå ægteskab – artikel 12	867
Kapitel 21. Adgang til effektive retsmidler – artikel 13	873
21.1. Generelt om bestemmelsen	873
21.2. Forholdet til konventionens øvrige bestemmelser	873
21.3. Krav om en rimeligt begrundet klage	874
21.4. Krav til et effektivt retsmiddel	875
21.5. Effektive retsmidler i sager om lang sagsbehandlingstid	880
21.6. Effektive retsmidler i sager om statens sikkerhed	884
21.7. Effektive retsmidler i sager om artikel 2 og 3	886
Kapitel 22. Forbud mod diskrimination – artikel 14	889
22.1. Generelt om bestemmelsen	889
22.2. Bestemmelsens anvendelsesområde	890
22.3. Kravet om identiske eller sammenlignelige situationer	893
22.4. Diskriminationsbegrebet	897
22.5. Diskriminationsgrundene	898
22.6. Forskelsbehandling på grund af køn	898
22.7. Forskelsbehandling på grund af nationalitet, statsborgerskab, etnisk oprindelse m.v.	902
22.8. Forskelsbehandling på grund af tro eller religion	910
22.9. Forskelsbehandling på grund af seksuel orientering	912
22.10. Forskelsbehandling på grund af ægteskabelig status	913

22.11. Forskelsbehandling på grund af fødsel henholdsvis i og uden for ægteskab	915
22.12. Andre tilfælde af forskelsbehandling	917
Kapitel 23. 1. tillægsprotokol	923
23.1. Beskyttelse af ejendomsretten – artikel 1	923
23.1.1. De beskyttede rettigheder (ejendomsbegrebet)	923
23.1.1.1. Ejendomsbegrebet og eksempler på ejendom	928
23.1.1.2. Særligt om berettigede forventninger og fremtidige erhvervelser	932
23.1.2. Beskyttelsens indhold og omfang	932
23.1.2.1. Bestemmelsens tre regler	933
23.1.2.2. Indgreb og positive pligter	935
23.1.2.3. Processuelle garantier	936
23.1.3. Krav om legalitet	939
23.1.4. Krav om anerkendelsesværdigt formål	942
23.1.5. Krav om en "rimelig balance"	943
23.1.6. Respekt for ejendom ("peaceful enjoyment of possessions")	950
23.1.7. Berøvelse af ejendom ("deprivations of possessions")	950
23.1.7.1. Retlig og faktisk berøvelse af ejendom	952
23.1.7.2. Erstatning for berøvelse af ejendom	957
23.1.7.3. Andre aspekter af berøvelse af ejendom	960
23.1.8. Kontrol med udøvelsen af ejendomsret ("control the use of property")	960
23.1.8.1. Generelt om kontrol med udøvelse af ejendomsret	965
23.1.8.2. Bolig- og planlovgivning	966
23.1.8.3. Generel regulering af erhvervsudøvelse	971
23.1.8.4. Universalfølgning, konfiskation, beslaglæggelse m.v.	975
23.1.9. Betaling af skatter m.v. ("sikre betaling af skatter, andre afgifter og bøder")	975
23.2. Ret til uddannelse – artikel 2	975
23.2.1. Generelt om bestemmelsen	975
23.2.2. Ret til uddannelse	978
23.2.3. Respekt for forældres ret	983
23.3. Ret til frie valg – artikel 3	983
23.3.1. Generelt om bestemmelsen	984
23.3.2. Den lovgivende forsamling	985
23.3.3. Valgsystem	988
23.3.4. Betingelser for valgret	991
23.3.5. Betingelser for valgbarhed	995
Kapitel 24. 4. tillægsprotokol	995
24.1. Forbud mod frihedsberøvelse på grund af gæld - artikel 1	996
24.2. Frihed til valg af opholdssted – artikel 2	1003
24.3. Forbud mod udvisning af egne statsborgere – artikel 3	1004
24.4. Forbud mod kollektiv udvisning af udlændinge – artikel 4	1007
Kapitel 25. 6. tillægsprotokol	1009
Kapitel 26. 7. tillægsprotokol	1019
26.1. Proceduremæssig sikring vedrørende udvisning af udlændinge – artikel 1	1013
26.2. Retten til appel i straffesager – artikel 2	1017
26.3. Erstatning ved fejlagtig domfældelse – artikel 3	1019
26.4. Ret til ikke at blive retsfulgt eller straffet to gange (ne bis in idem) – artikel 4	1025
26.5. Ægtefællers lige rettigheder – artikel 5	

Kapitel 28. 13. tillægsprotokol – om fuldstændig afskaffelse af dødsstraf	1029
Konventionen og tillægsprotokollerne på engelsk, fransk og dansk	1033
Stikordsregister	1035
	1075

Kapitel 1. Fortolkning og anvendelse af konventionens bestemmelser

1.1. Betydningen af retspraksis

Ved fortolkning og anvendelse af konventionens og tillægsprotokollernes rettigheder og friheder spiller *tidligere praksis fra Domstolen* en overordentlig stor rolle. Det samme gælder i et vist omfang praksis fra den tidligere Kommission. Når man ser bort fra få og oplagte tilfælde, er det i praksis ofte ikke muligt at fortolke og anvende konventionens bestemmelser uden at inddrage relevant praksis. Der findes nemlig en omfattende praksis, der præciserer indholdet og omfanget af de forpligtelser for staterne, der følger af konventionens ofte generelt formulerede og til dels vage bestemmelser. På baggrund af denne righoldige praksis er det ofte muligt at beskrive indholdet og omfanget af staternes forpligtelser endog ganske detaljeret.

Praksis, det vil navnlig sige domme og afgørelser fra Domstolen og afgørelser og rapporter fra den tidligere Kommission, er efterhånden så omfattende, at der er blevet fastlagt mange og ganske detaljerede *generelle principper*, som nødvendigvis må indtages ved fortolkning og anvendelse af konventionen. Som eksempel kan nævnes staternes skonsmargin, legalitetskravet og proportionalitetskravet. Som eksempel på generelle principper i tilknytning til konkrete rettigheder kan endvidere nævnes kravet om en rettergang inden en rimelig frist, kravet om adgang til en domstolsprøvelse, udvisning af udlændinge og indgreb i ytringsfrihed. Herudover har Domstolen og den tidligere Kommission efterhånden taget stilling til et meget stort antal *konkrete problemstillinger*, som det også er nødvendigt at inddrage, når konventionen skal fortolkes og anvendes i konkrete sager.

Domstolen anser sig i praksis for bundet af tidligere afgørelser. Det gælder, hvad enten der er tale om enstemmige afgørelser eller flertalsafgørelser. Afgørelser truffet med dissens vil således i almindelighed blive lagt til grund ved en efterfølgende afgørelse af et tilsvarende spørgsmål. Til illustration kan nævnes, at Domstolens tidligere præsident, schweizeren Luzius Wildhaber, der i en sag havde dissenteret¹, anså sig for bundet af dommens resultat i en efterfølgende sag om en lignende problemstilling². Præsidenten udtalte: "Selv om jeg stemte imod statueringen af en krænkelse af konventionens artikel ... i sagen ..., anser jeg mig nu for forpligtet til at tilslutte mig Domstolens flertals synspunkt." Det kan ikke udelukkes, at udtalelsen til dels var rettet mod visse af Domstolens øvrige dommere, for derved at understrege betydningen af tidligere praksis.

Formelt er Domstolen ikke bundet af tidligere domme (eller afgørelser fra Domstolen eller afgørelser eller rapporter fra den tidligere Kommission). Domstolen har imidlertid gentagne gange givet udtryk for, at den i almindelighed følger og anvender tidligere praksis, da hensynet til retssikkerhed og en velordnet udvikling af konventionspraksis tilsiger en sådan fremgangsmåde³. Domstolen har samtidig understreget, at det ikke er til hinder for, at den fraviger en tidligere afgørelse, hvis der foreligger overbevisende grunde til at gøre det. En sådan fravigelse kan f.eks. være påkrævet for at sikre, at for-

¹ Se Incal mod Tyrkiet, dom af 09.06.98, om ytringsfrihed.

² Se Wildhabers generelle udtalelse i Geger mod Tyrkiet, dom af 08.07.99. Se tillige dommer Rozakis' udtalelse i D.P. og J.C. mod Storbritannien, dom af 10.10.02, dommer Costas udtalelse i Üner mod Holland, dom af 05.07.05, og dommer Casadevall's udtalelse i Bekos og Koutropoulos mod Grækenland, dom af 13.12.05.

³ Se f.eks. Cossey mod Storbritannien, dom af 27.09.90, § 35, Chapman mod Storbritannien, dom af 18.01.01, § 70, Jane Smith mod Storbritannien, dom af 18.01.01, § 77.

DEN EUROPÆISKE MENNESKERETTIGHEDSKONVENTION

– for praktikere

indeholder en udførlig beskrivelse af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols praksis.

Bogen behandler de materielle rettigheder og friheder i konventionen og protokollerne. Den indeholder endvidere en beskrivelse af mere generelle emner som konventionens anvendelsesområde, fortolkningsprincipper, betydningen af praksis, beviskrav, klagebetingelser og konsekvenser af domme. Den behandler ikke reglerne om Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols opbygning, funktion eller behandling af klagesager.

Bogen indeholder i vidt omfang en tematisk omtale af praksis, herunder en beskrivelse af praksis i sager om udvisning på grund af kriminalitet, om tvangsfjernelse, om straffeprocessuelle tvangsindgreb og om pressens ret til ytringsfrihed. Endvidere indeholder den korte referater af domme. Det gør det nemt hurtigt at få et overblik over praksis på et bestemt område.

Målgruppen er praktikere, herunder advokater, anklagere, dommere og embedsmænd.

Bogen er opdateret til og med 31. maj 2010.

Forfatteren er dommer i Østre Landsret og har tidligere været ansat i Justitsministeriet, hvor han bl.a. har arbejdet med menneskerettigheder, herunder behandling af klagesager for Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol og rådgivning om menneskerettigheder i forbindelse med lovgivning og konkrete sager.

ISBN 978-87-574-2426-3

9 788757 424263